

УДК 347.12:342/78

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/195-196

Каріна МИРГОРОДСЬКА

курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції

Кристина РЕЗВОРОВИЧ

завідувач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Воєнний стан, який був оголошений в Україні 24 лютого 2022 року і вже неодноразово продовжувався, мав значний вплив на правове регулювання цивільних та господарських відносин. Ця ситуація спричинила низку змін у правових нормах, що стосуються прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, територіальних громад та держави. Об'єктивні причини цих змін полягають у вимушеній міграції великої кількості людей, як внутрішній, так і зовнішній, а також у перебуванні людей на окупованих територіях, де їм ускладнено або навіть неможливо дотримуватися правових та господарських зобов'язань через відсутність контролю держави та можливості експлуатації майна.

Все це змусило уряд шляхом оперативного прийняття законодавчих актів адаптувати правове середовище до нових умов політичного, економічного та безпекового напруження, що виникло в країні. Ці законодавчі зміни спрямовані на забезпечення безпеки осіб та економічних суб'єктів у складних умовах воєнного стану. Є. Харитонов визначає, що зміни, які були внесені і оголошені як тимчасові, охопили широкий спектр цивільних та господарських відносин. Серед них можна виділити кілька основних груп:

– зміни у строках виконання цивільних та господарських прав та обов'язків, що включають продовження строків позовної давності та зупинення перебігу строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності;

– створення спрощеного порядку виконання цивільних та господарських обов'язків та реалізації прав, зокрема щодо набуття прав на окремі об'єкти та проведення публічних закупівель;

– звільнення від відповідальності за неможливість належного виконання зобов'язань у період дії воєнного стану, включаючи звільнення позичальників від сплати неустойки та заборону на примусове виконання судових рішень;

– покладення на фізичних та юридичних осіб надзвичайних обов'язків або обмеження їхніх прав, включаючи примусове припинення цивільних та господарських прав суб'єктів, які є резидентами країн-агресорів, та примусове відчуження майна для потреб оборони і національної безпеки [4, с. 90].

О. Кочина зазначає, що у контексті військового стану, оголошеного в Україні з 24 лютого 2022 року, значні зміни у сфері приватно-правових відносин були внесені для реагування на виклики, що виникають у зв'язку з раптовим широкомасштабним збройним нападом на країну. Такі зміни, разом з гнучкою судовою та арбітражною практикою, сприяли оперативному вирішенню найбільш гострих проблем, що виникали в цій сфері. Однак умови стабілізації безпекової ситуації можуть зробити їхню користь лише тимчасовою [2, с. 18].

Наприклад, продовження строків позовної давності, хоча і захищає права кредиторів, може призвести до недостатньої правової визначеності у боржника та порушити стабільність цивільного обігу. Неможливість примусового виконання судових рішень проти окремих категорій осіб або виконавчого напису нотаріуса, а також мораторій на застосування неустойки чи платежів згідно зі статтею 625 Цивільного кодексу України можуть призвести до втрати інтересу банків до розширення кредитування економіки. Мораторій на підвищення цін на житлово-комунальні послуги, у свою чергу, – до погіршення якості цих послуг, оскільки обмежує можливості ремонту пошкодженої інфраструктури [1].

О. Омельчук зауважує, що спрощений порядок проведення публічних закупівель

загрожує обмеженням конкуренції, а отже, постачанням низькоякісних товарів та послуг. Наступність і тривалість таких змін у ситуації, коли вони застосовуються на всій території країни, може спричинити порушення прав кредиторів та інвесторів, що негативно впливатиме на реалізацію їхніх прав та пригнічуватиме ділову активність [3].

Таким чином, необхідно розглянути можливість поступового повернення до стандартного правового режиму у цивільних та господарських відносинах. Регулювання проблемних ситуацій, що виникають у разі неналежного виконання зобов'язань в умовах воєнного стану, може бути віддане на розсуд судів або арбітражу, з використанням різноманітних правових конструкцій, таких як обставини непереборної сили, істотна зміна обставин, неможливість виконання зобов'язань тощо. Такий підхід дозволить ефективно реагувати на ситуації надзвичайного характеру, забезпечуючи відновлення стабільності та розвиток економіки країни.

Отже, введені зміни спрямовані на забезпечення функціонування цивільного та господарського суспільства в умовах воєнного стану з одночасним зменшенням негативних наслідків для економіки та соціальної сфери країни. Однак важливо враховувати, що ці зміни є тимчасовими і повинні бути відмінені після закінчення воєнного конфлікту і відновлення стабільності в країні.

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

2. Кочина О. С. Вплив воєнного стану на цивільні правовідносини. *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 53–58.

3. Омельчук О. С. Реєстрація цивільних прав в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. : у 2 т. (м. Одеса, 17 черв. 2022 р.)*. Одеса, 2022. Т. 2. С. 648-650.

4. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія / за ред. : Є. О. Харитоновна, О. І. Харитонові, К. Г. Некіт ; упор.- укл. Ю. С. Маршук ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2023. 336 с.

УДК 347.4

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/196-198

Лола НЕМОНОВА

Марія ХЛІВНА

курсанти ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Михайло ФРОЛОВ

доцент кафедри цивільного права та процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ

Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України стало однією з найважчих подій, що сталися за останні кілька років в країні. Наслідки війни позначилися на всіх сферах життя громадян та порушенні прав і свобод людини. В умовах воєнного стану набуває актуальності питання вдосконалення вітчизняного цивільного законодавства.

Цивільно-правові відносини є фундаментальною складовою соціального ладу кожної суспільної формації, відіграючи ключову роль у регулюванні відносин між громадянами, організаціями та державою [1, с. 117].

В умовах сьогодення необхідно зазначити, що регулювання правовідносин із надання послуг ускладнюється через обставини бойових дій.